

A türbe mögött mutatják be a budai Várban fellelt török kori, turbános sírköveket.
(Fotó: LLL)

Szöveg: ZÖLDI ANNA | Építészet: MÁNYI ISTVÁN, MÁNYI DÁNIEL
Fotó: LUGOSI LUGO LÁSZLÓ, SCHNELLER DOMONKOS

AZ IDŐ DÍSZLETEI

*Gül baba türbájének felújítása,
Budapest*

AZ EMBERI ELME MINDEN KORBAN RETTEGETT AZ IDŐ MÚLÁSÁTÓL, MELY ÓHATATLANUL A ROMLÁSRA, ÉS VÉGSŐ SORON SAJÁT HALANDÓ MIVOLTÁRA EMLÉKEZTETTE. A REINKARNÁCIÓ-TÓL RÉ HAJÓJÁN ÁT A KAPUJANINCS ÁTJÁRÓN KERESZTÜL SZÍRIUSZ GYERMEKEIIG, SŐT TÁGULÓ VILÁGEGYETEMIG SE SZERI SE SZÁMA A SZIMBOLIKUS KÉPZETEKNEK, AMELYEK SAJNOS MINDIG AZZAL SZEMBESÍTENEK, HOGY FOGALMUNK SINCS, MI VÁR RÁNK A KÜSZÖBÖN TÚL.

A türbe alépítményét az egykori, 19. századi Wagner-villa vaskos téglafalai képezik.
(Fotó: LLL)

Addig is, míg végső bizonyosságot szerzünk, igyekezzünk nyomot hagyni az időben – mulandó létünk horgát az örökkévalóság szövedékébe akasztva araszolunk a múltból a jövő felé. Hogy a zsinég anyagi vagy szellemi természetű, az erősen kultúrafüggő, de általános tendencia, hogy amint a szellemi hagyomány fakulni kezd, erősödik a törekvés az anyagi hagyaték megőrzésére. A modernkori műemlékvédelem megszületése ennek beszédes példája. Pedig ami kikopik a használatból, óhatatlanul pusztulásra van ítélve, hisz az épített konstrukció csupán addig hiteles, míg a szellemi konstrukciók anyagi leképezése. A műemlékvédelem ellentmondásai épp ebből fakadnak: őriznénk a mives formákat, amelyek láthatóan magas kultúrák nyomát őrzik, miközben maga a kultúra, mely őket létrehozta, már nem működik. A sokadik kiürült iparsarnokban létrehozott kultúrtér, kastélyban kialakított rendezvényhelyszín után azonban lehetetlen nem feltenni a kérdést: meddig életképes a folytonosság, és meddig terjed az építész hatásköre, amikor életet kíván lehelni a halódó falak közé? Nem véletlen, hogy a kortárs építészeti annyit foglalkozik a kontinuitás problémájával: végső soron az idővel, amiről idő közben a tudomány és a filozófia megállapította, hogy valójában nem is létezik. Mégis makacsul ellenáll annak, hogy semmibe vegyük.

A legkönnyebb helyzet szakrális emlékek esetében, melyek ténylegesen az örökkévalóság birodalmába nyitnak átjárót – itt ritkán kérdés, mit kezdjen velük az utókor. A Gül Baba türbe környezetének megújítása sem klasszikus műemléki feladat: a hiteles kortárs funkció ez esetben kétszeresen is adott. A 16. században élt szúfi szerzetes és költő sírja ma is élő muzulmán zarándokhely, míg a századok során a spontán városi fejlődés, majd a korszerű műemléki szemlélet révén a síremlék környéke Budapest egyik legromantikusabb helyévé vált. A szegénységet fogadott, szent életű misztikus Gül Baba halála egybeesett Buda elfoglalásával, és mivel Szulejmán nagy becsben tartotta őt, Buda védőszentjének nyilvánította. Sírja fölött 1543-48 között épült a türbe, mely a törökök távozása után jezsuita kápolna, majd magánbirtok része lett. A 19. század második felében gigantikus magánvillát emelt köré egy élelmes építész, Wagner János. Profán börtönéből a 20. század műemlékvédelme szabadította ki: 1974-ben a villát csaknem teljesen elbontották, és többszöri renoválás után (Pfannl Egon, 1962; Pintér Tamás, 1994) a türbe a budai domboldal rejtett, romantikus ékkövévé vált. Bár csak egy ugrás a főútvonalaktól, a Rózsadomb alján megbújó nyolcszögű, kupolás síremlék és kertje sokáig bújócskát játszott azzal, aki először próbálta megközelíteni. Hiába villant fel innen-onnan

« Az 1994-es helyreállításkor épült oszlopsor egy részének elbontásával a türbe határozottabban jelenik meg a városképben. (Fotó: SCHD)

tetején a félhold, a hozzá vezető utcák mintha kifejezetten el akarták volna rejtetni. Sokadik nekifutásra lehetett megtalálni a meredek, macskaköves utcából a sikátorszerű lépcsőt, ami végül a tetthelyre vezetett. Ott azután tovább folytatódott a varázslat: bár nincs magasan, egy indokolatlanul odapottyant bástya teraszáról bámulatos panoráma nyílt a városra, csakúgy, mint a környező romantikus házikók kertjeire és magára a türbére, amelyet türkiz fejezetes oszlopok sora foglalt opálos fényű keretbe. Ez azonban már csak a múlt. A török-magyar politikai kapcsolatok alakulása folytán 2016-ban aktuálissá vált a türbe környezetének rendezése, melyet a török és a magyar állam közösen finanszírozott. A Mányi István műtermének tervei alapján megvalósult fejlesztés lehetőséget kínált mind a szakrális, mind a városi funkció színvonalának emelésére. A végeredmény minden ízében átgondolt, igényes, esztétikus,

A legendával szemben a Szulejmán kíséretében Budára érkező Gül baba nem a „rózsák atyja”, hanem kopasz volt - a félreértést a „gül” és „kel” szavak elhallása okozta. (Fotó: SCHD)

sőt, kifejezetten barátságos – épp csak a romantika vezet oda. A spontán és tervezett beavatkozás aránya az utóbbi javára billent, ahogy ez gyakran megesik a 21. századi közterek esetében. Hogy ez a gyakorlat megbízói igényből fakad, vagy a kortárs építészeti szemléletből, alaposabb elemzést igényelne. A Gül Baba türbe esetében feltehetően a török fél szerette volna a muzulmán emlékhely reprezentatív jellegét fokozni. Ebből a szempontból a projekt sikerült: minden, amit köré építettek, szépen formált posztamens a fent trónoló türbe alatt. A téglával burkolt kiegészítések, melyek a hajdani villa nyomvonalát követik – bár részben már működő funkciókat, múzeumot és kávézót rejtenek magukban – valójában a fő attrakciót hozzák helyzetbe, az építészeket dicsérő, nagyon kulturált eszközökkel. Ebben a kontextusban kissé árvává vált a városi funkció, amiért a budapestiek anno a macskaköves utcán törték a bokájukat: a lenyűgöző panoráma-val bíró kopott terasz, ahol romantikus butaságokat

lehetett suttogni egymás fülébe. Igaz, a korrekciókkal csatlakozó felületek előterében manapság vallomások helyett inkább csak szelfik születnek. Míg a tényleges műemlék, a nyolcszögű építmény esetében a történeti hűségre törekvő rekonstrukció magától értetődő volt, a kiegészítő építmények tervezése során az építész bizonyos szabadságot élvezett, elsősorban a formálás terén – a szokásos múzeum-kávézó kombót a vélhetően bőséges anyagi háttér dacára sem sikerült megugrani. A téglarchitektúra, a nyílászorok, térburkolatok változatos anyaghasználata finoman idézi az oszmán birodalom építészét, a hangsúlyos terrakotta felületek közt a már 1994-ben is telitalálatos Zsolnay-oszlopok türkiz foltjai még inkább életre kelnek. Nagy gonddal formálták meg a részleteket, a belsőben és a türbe körüli zárt udvarban nívós burkolatok és részletek igyekeznek hiteles atmoszférát teremteni. Minden nagyon szép, csak minden picit sok.

A girbegurba idomok szilárd térfalak közé szorultak, a buján tenyésző gyomok takaros függő-kertekké szelídültek. Nem kétséges, hogy a korlátlan szabadság nyűgével birkózó 21. századi város lakó áhítja maga körül a rendet. A Gül Baba türbe körüli területen építészeti eszközökkel sikerült szabályos kereteket teremteni, még a macskakövet is megregulázták. A terület közösségi birtokbavétele azonban még várat magára. Hogy a kétségkívül színvonalas építészeti beavatkozás nyomán milyen irányba mozdul az utóbbi évtizedekben rejtőzködő terület varázslatos atmoszférája, azt egyelőre nehéz megjósolni. Az anyagi nehézségekkel nem küzdő projekt azonban elgondolkodtató az építés szerepét és lehetőségeit illetően. A domináns befektetői szándék megteremtheti ugyan a minőségi építészeti lehetőséget, cserébe azonban határokat is szab, elsősorban a spontán használat vonatkozásában. De sebjaj, ez amúgy is csak a rakoncátlan civil lakosság mániája.

Fotó: SCHD

« A síremlék megőrzésének kötelességét a törökök kiűzését követő karlócai béke szövegébe is belefoglalták. (Fotó: SCHD)

^ A kapcsolódó épületekben kapott helyet a türbe történetét bemutató, háromnyelvű kiállítás. (Fotó: SCHD)

Terület: 1000 m²
Tervezés: 2013-2015
Kivitelezés: 2016-2018

Vezető építész tervezők:
MÁNYI ISTVÁN, MÁNYI DÁNIEL
(MÁNYI ISTVÁN ÉPÍTÉSZ STÚDIÓ KFT.)
Építész tervezők: KARDOS GÁBOR,
SZONTÁGH ZSÓFIA RÉKA
Építészeti előzmények, konzultáció:
K. PINTÉR TAMÁS
Megrendelő: BUDAPEST FŐVÁROS
II. KERÜLETI ÖNKORMÁNYZATA,
MAGYAR NEMZETI VAGYONKEZELŐ ZRT.
Akadálymentesítés: KORMÁNYOS ANNA
Belsőépítész: STÚDIÓ-G BT. GERGELY LÁSZLÓ
Kert- és tájépítész: LAND-A KFT.
ANDOR ANIKÓ ÉS MUNKATÁRSAI

Üvegművészet: KÖBLITZ BIRGIT
Generálkivitelező: ZÁÉV ÉPÍTŐIPARI ZRT.
Restaurátori munkák:
Fémrestaurálás: CSÁNYI SZABOLCS
KÉPZŐMŰVÉSZ, FÉMRESTAURÁTOR
Kőrestaurálás: KŐFALVI VIDOR ÉS
KŐFALVI LEVENTE KŐRESTAURÁTOROK
Farestaurálás: KÓBOR ZSOLT ÉS ZÁGONI PÉTER
OKLEVELES RESTAURÁTOROK
Restaurátori felügyelet: MAKOLCSI GIZELLA
RESTAURÁTOR
Művészettörténész szakértő: LÁSZAY JUDIT
Díszkövács munkák:
HERÉDI JÓZSEF DÍSZKOVÁCS MESTER
Egyedi téglapadlóburkolat: SCHWEICZER
RÓBERT KREATÍV KÉZMŰVES VÁLLALKOZÓ
 Régészeti felügyelet:
BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM
Kő megmunkálás: LAKI ÉPÜLETSOBRÁSZ ZRT.